

NGA - GRUZIA: CUỘC XUNG ĐỘT LÀM THAY ĐỔI ĐỊNH HƯỚNG AN NINH CHÂU ÂU

TS. Đỗ Minh Cao

Viện Nghiên cứu Trung Quốc

Trong bối cảnh quốc tế phức tạp hiện nay, thế giới chứng kiến thêm một cuộc xung đột giữa Nga và Gruzia, vốn là hai nước cộng hoà anh em trong thành phần Liên bang Xô viết cũ. Hậu quả của cuộc xung đột được gọi là “cuộc chiến tranh 5 ngày” này đã vượt khỏi phạm vi khu vực và lục địa Á-Âu, mang ý nghĩa quốc tế. Xem xét, đánh giá nguyên nhân sâu xa, trực tiếp, diễn biến và những bài học bước đầu của cuộc xung đột này sẽ góp phần hiểu thêm về sự phức tạp hiện nay của tình hình chính trị, an ninh thế giới, tính toàn cầu của nó.

1. Cuộc xung đột trong không gian hậu Xô viết tháng 8/2008

Ngày 7 tháng 8 năm 2008, trên các phương tiện thông tin đại chúng quốc tế xuất hiện những bản tin nóng về một cuộc xung đột “bất ngờ” giữa Nga và Gruzia với trung tâm điểm nóng là vùng đất Nam Ossetia, thủ phủ là thành phố Tskhinvali, nằm trên biên giới giữa Nga và Gruzia - hai nước cộng hoà thuộc Liên bang Xô viết cũ. Quan hệ Nam Ossetia và Gruzia từ trước đến nay vốn đã rất căng thẳng. Sau khi Liên Xô tan rã năm 1991, Nam Ossetia đã tuyên bố độc lập.

Dưới sự trung gian của Nga và Tổ chức An ninh và Hợp tác Châu Âu (OSCE), Gruzia và Nam Ossetia đã ký biên bản ghi nhớ các biện pháp an ninh và xây dựng lòng tin, trong đó nhấn mạnh việc không sử dụng vũ lực. Một lực lượng gìn giữ hòa bình được gửi đến Nam Ossetia. Tại đây có khoảng 1.500 lính gìn giữ hòa bình. Nga, Gruzia và Nam Ossetia mỗi bên có 500 quân và được trang bị vũ khí hạng nhẹ.

Quan hệ Gruzia và Nam Ossetia đặc biệt căng thẳng vào những ngày cuối tháng 7, đầu tháng 8/2008. Đêm 7/8, trước Đại hội Olympic Bắc Kinh 2008 khai mạc một ngày, Gruzia khai mào cuộc chiến, bất ngờ tấn công tổng lực vào Tskhinvali nhằm tái chiếm Nam Ossetia. Ngày hôm sau quân Nga bắt đầu phản công nhằm bảo vệ những binh sĩ gìn giữ hoà bình và người dân Nga đang sinh sống tại vùng đất này.

Chiến sự diễn ra trong vòng năm ngày kể từ 7/8/2008, khi quân Gruzia tiến đánh Tskhinvali của Nam Ossetia đến ngày 12/8/2008, khi Tổng thống Nga Dmitri Medvedev hạ lệnh ngừng các hoạt động quân sự tại Nam Ossetia và Abkhazia và đồng ý

ký kết thoả thuận hoà bình theo sáng kiến 6 điểm do Tổng thống Pháp Sarkozy đề nghị.¹

Diễn biến cuộc xung đột 5 ngày này được thể hiện trên 3 hướng: 1) Quân Gruzia tiến vào Tskhinvali từ hướng Nam theo đường bộ và đường không; 2) Quân Nga tiến vào Nam Ossetia từ hướng Bắc, theo đường bộ và đường không và 3) Quân Nga tiến vào Abkhazia từ hướng Tây, theo đường biển và đường không.

Trên thực tế, xung đột vũ trang chủ yếu diễn ra trong các ngày 8, 9 tháng 8 tại khu vực Nam Ossetia. Sau đó các hoạt động quân sự không mấy khốc liệt.

Ngày 13/8/2008, Gruzia và Nga đã ký kết thoả thuận hoà bình. Sự thiệt hại về người và của thuộc hai bên là không lớn. Tuy nhiên sự thiệt hại về chính trị đối với cả hai bên là to lớn.

2. Nguyên nhân và bài học của cuộc xung đột Nga-Gruzia tháng 8/2008

Nga và Gruzia vốn là hai nước cộng hoà thuộc Liên bang Xô viết trước đây. Dưới thời chính quyền Xô viết, hai nước cộng hoà

này luôn giữ mối quan hệ bình thường. Quan hệ chính trị, giao lưu kinh tế, văn hoá... giữa các nhà lãnh đạo đảng, chính phủ và nhân dân hai nước luôn được đánh giá là tốt đẹp.

Tuy nhiên, sau khi Liên Xô tan rã, Nga và Gruzia trở thành hai nước cộng hoà độc lập, mối quan hệ toàn diện giữa hai nước đã không còn như xưa. Đặc biệt từ khi Mikhail Saakashvili lên làm Tổng thống nước cộng hoà này, quan hệ hai nước bước vào thời kỳ thăng trầm với những biến động khôn lường và kết quả là mới đây đã xung đột gay gắt nhất từ trước đến nay, đặt hai nước vào tình trạng chiến tranh thực sự.

a) Nguyên nhân

Ngày 7/8/2008, Tổng thống Gruzia Mikhail Saakashvili hạ lệnh tiến công thủ phủ Tskhinvali của Nam Ossetia, mở đầu cho cuộc xung đột với nước Nga láng giềng, nước có quan hệ mật thiết với Nam Ossetia, đồng thời cũng như Gruzia, là nước thuộc Cộng đồng Các quốc gia độc lập (SNG). Nguyên nhân trực tiếp dẫn đến quyết định này của Gruzia là tình hình căng thẳng giữa nước này với nước cộng hoà tự trị Nam Ossetia có sự giúp đỡ của các lực lượng gìn giữ hoà bình Nga vào những ngày cuối tháng 7 đầu tháng 8 năm 2008. Cụ thể và chính xác hơn cả là Tổng thống Gruzia Mikhail Saakashvili muốn thực hiện lời hứa của mình khi ứng cử chức vụ người đứng đầu nhà nước Gruzia là đưa nước cộng hoà tự trị

¹ Bản kế hoạch 6 điểm do Tổng thống Pháp Sarkozy đề ra gồm:

Không tiếp tục sử dụng vũ lực; Ngừng vĩnh viễn hoạt động quân sự; Tự do tiếp cận hỗ trợ nhân đạo; Lính Gruzia quay trở lại nơi đóng quân thời bình; Lính Nga trở về nơi đóng quân thời bình; Mở đàm phán quốc tế về quy chế tương lai của Nam Ossetia;

http://www.bbc.co.uk/vietnamese/worldnews/story/2008/08/080813_russia_georgia_truce.shtml;

<http://vn.news.yahoo.com/vne/20080816/twl-gruzia-ky-thoa-thuan-ngung-ban-79585cb.html>

Nam Ossetia và vùng ly khai Abkhazia về với Gruzia.

Tuy nhiên nguyên nhân sâu xa của cuộc xung đột Nga- Gruzia lần này bắt nguồn từ lịch sử trước đây giữa hai dân tộc gần nhau về địa lý, nhưng xa nhau về quan điểm và văn hoá là Gruzia và Ossetia. Nói theo ngôn từ chính trị hiện đại thì nguyên nhân sâu xa của cuộc xung đột Nga - Gruzia lần này là xung đột sắc tộc. Điểm đặc biệt cuộc xung đột lần này là cuộc xung đột đa sắc tộc. Cuộc xung đột Nga-Gruzia tháng 8 năm 2008 không chỉ là xung đột giữa dân tộc Gruzia với người Nam Ossetia mà còn là xung đột giữa người Gruzia và người Nga. Tại Nam Ossetia có rất nhiều người Nga sinh sống, họ mang quốc tịch Nga và nói tiếng Nga. Việc quân Gruzia tấn công Tskhinvali được Bộ trưởng Ngoại giao Nga Sergei Lavrov gọi là cuộc “thanh trừng sắc tộc”². Tổng thống Nga Medvedev nói rõ mục đích của quân đội Nga tấn công chống lại quân đội Gruzia tại Tskhinvali là để “bảo vệ công dân Nga” tại đây và tại Nam Ossetia³.

². *Cuộc chiến chớp nhoáng Nga-Gruzia.*
<http://www.tuanvietnam.net/vn/sukiennonghomnay/4523/index.aspx>; *Chiến sự Nam Ossetia ngày càng ác liệt.*
http://www.bbc.co.uk/vietnamese/worldnews/story/2008/08/080809_ossetia_clash.shtml.

³ Tổng thống Medvedev nói với ông Bush: "Nga hành động trong khuôn khổ sứ mạng gìn giữ hoà bình, phù hợp với sự uỷ thác của cộng đồng quốc tế, Nga tham gia nhiệm vụ buộc phía Gruzia phải chấp nhận hoà bình trong khi vẫn bảo vệ cuộc sống và tài sản của người dân như nó được quy định trong Hiến pháp, luật pháp của Liên bang Nga và các tiêu chuẩn pháp lý của bất cứ quốc gia nào".

Như vậy xung đột sắc tộc là nguyên nhân sâu xa hàng đầu của cuộc xung đột Nga - Gruzia lần này. Nguyên nhân này đã tồn tại suốt từ những năm đầu thế kỷ XX đến nay.

Mối quan hệ Gruzia và Ossetia luôn trong tình trạng căng thẳng về ý thức hệ dân tộc và chủ quyền lãnh thổ. Người Gruzia luôn muốn vùng đất của người Ossetia thuộc về Gruzia, còn người Ossetia thì ngược lại. Người Ossetia luôn tỏ ra thân thiện với người Nga láng giềng hơn. Mối quan hệ này trải qua ba giai đoạn lớn: 1) Những năm của hai thập niên đầu thế kỷ XX vào thời kỳ Cách mạng Tháng Mười Nga vĩ đại; 2) Thời kỳ Liên Xô cũ và; 3) Thời kỳ hậu Xô viết.

Thời kỳ đầu được đánh dấu bởi hàng loạt những cuộc xung đột giữa người Ossetia với người Gruzia. Tiêu biểu hơn cả là cuộc xung đột đẫm máu đã diễn ra ở thủ phủ Tskhinvali khi những người nông dân nổi dậy chiếm thành phố vốn thuộc quyền kiểm soát của quân đội Gruzia vào ngày 15/3/1918. Quân đội Gruzia đã tái chiếm thành phố sau đó 4 ngày và tiến hành hàng loạt các biện pháp trấn áp mạnh mẽ. Những hành động này đã tạo ra sự oán giận của những người nông dân Ossetia đối với những người Mensêvich và người Gruzia. Cũng từ đó, người Ossetia càng ngả về phía những người Bôn-sêvich.

Tổng thống Nga-Mỹ điện đàm về chiến sự ở Nam Ossetia.
<http://www.vietnamnet.vn/thegioi/2008/08/797998/>

Tháng 10 năm 1919, những cuộc nổi dậy chống lại người Mensêvich lại nổ ra. Ngày 23/10/1919, những người nổi dậy ở vùng Roki đã tuyên bố thành lập các ủy ban Xô viết và bắt đầu tiến về Tskhinvali, nhưng không thành công.

Đỉnh điểm căng thẳng diễn ra một năm sau đó. Năm 1920, những cuộc nổi dậy của người Ossetia diễn ra mạnh mẽ hơn với sự ủng hộ từ nước Cộng hòa Bắc Ossetia thuộc Nga. Nước Nga Xô viết kêu gọi Gruzia rút quân khỏi Nam Ossetia. Ngày 8/5/1920, những người Ossetia tuyên bố thành lập nước Cộng hòa Xô viết tại khu vực Roki giữa biên giới Gruzia và Nga. Lực lượng quân sự từ Bắc Ossetia đã giúp những người nổi dậy ở Nam Ossetia chống lại quân đội của chính quyền Gruzia. Cuộc nổi dậy thất bại sau hàng loạt những cuộc chiến ác liệt với quân đội chính quyền trung ương. Có từ 3.000-7.000 người đã bị giết và khoảng 20.000 người Ossetia đã phải chạy sang Nga tị nạn.

Tháng 4/1922, cùng với việc thành lập chính phủ Gruzia Xô viết, người Ossetia đã đạt được nguyện vọng của mình khi đã có được một quy chế tự trị cho vùng đất của họ. Dưới thời kì Xô viết, quan hệ giữa người Ossetia và người Gruzia tương đối hòa bình và thân thiện.

Sau khi Liên Xô tan rã, Nam Ossetia đã tuyên bố độc lập mặc dù chưa được bất kỳ quốc gia nào trên thế giới công nhận, kể cả

Nga. Sau đó, dưới sự trung gian của Nga và Tổ chức An ninh và Hợp tác Châu Âu (OSCE), hai bên đã kí vào biên bản ghi nhớ các biện pháp an ninh và xây dựng lòng tin, trong đó nhấn mạnh việc không sử dụng vũ lực. Một lực lượng gìn giữ hòa bình được gửi đến khu vực này.

Tuy nhiên tình hình trở nên căng thẳng hơn khi Gruzia có Tổng thống mới là Mikhail Saakashvili. Ông này lên nắm quyền trong bối cảnh không gian hậu Xô viết tại vùng Trung Á này đã thay đổi. Nhiều nước Trung Á trong khu vực này và một số nước cộng hòa thuộc Liên Xô cũ, nổi bật là Ucraina, đã tiến hành chính sách đối ngoại thân phương Tây, thực hiện “cuộc cách mạng màu”, làm tình hình khu vực luôn bất ổn. Trong bối cảnh này, nhiều nước phương Tây đã lợi dụng tình hình khoảng trống “quyền lực” và thị trường chưa ổn định, nhất là thị trường nhiên liệu, với hai nguồn quan trọng nhất là dầu lửa và khí gas, để “thâm nhập” vùng này. Tổng thống M. Saakashvili của Gruzia “tích cực” thực hiện chính sách thân phương Tây, cùng với Ucraina, muốn đưa Gruzia sớm trở thành thành viên của Khối quân sự Bắc Đại Tây Dương - NATO. Điều này đi ngược lại quan điểm của Nga, chống lại việc NATO mở rộng sang phía Đông. Gruzia được các nước phương Tây và Ucraina nhiệt tình ủng hộ kể cả việc giúp đỡ vũ khí và khí tài quân sự nhằm tăng cường

sức mạnh quân sự của quân đội Gruzia⁴. Với sự ủng hộ về vật chất và tinh thần mang yếu tố “nước ngoài” này Gruzia không ngần ngại đẩy tình hình quan hệ với Nam Ossetia và Nga ngày càng căng thẳng mà đỉnh cao là cuộc xung đột kể trên.

Rõ ràng nhân tố “nước ngoài” cũng là một trong những nguyên nhân sâu xa của cuộc xung đột Nga-Gruzia lần này.

b) Kết quả và bài học lịch sử

Dù sao chăng nữa thì cuộc xung đột đã xảy ra. Kết quả cuộc xung đột này đối với cả Nga và Gruzia cũng như với các nước liên quan đều không theo ý muốn. Thiệt hại lớn nhất là đối với những người dân thường ở Nam Ossetia và những người lính không may bị chết. Hơn 2.000 người thiệt mạng, hơn 100.000 dân thường phải rời bỏ nhà cửa chạy trốn bom đạn. Tổng thống Nga D.Medvedev tuyên bố: "những kẻ xâm lược đã bị trừng phạt"⁵.

Trong cuộc xung đột này không có người chiến thắng. Tuy nhiên cuộc xung đột đã để lại những bài học lịch sử đối với Nga,

Gruzia và những thế lực muốn lợi dụng tình hình này.

Trước hết đối với nước Nga. Để bảo vệ người dân và những người lính gìn giữ hoà bình, Nga buộc phải hành động kiên quyết trong cuộc xung đột này. Bên cạnh những cái “được”, nước Nga cũng phải trả giá khá cao. Về mặt chính trị, Nga bị các nước phương Tây, đặc biệt là Mỹ, các nước NATO phản đối gay gắt. Thậm chí Nga buộc phải tuyên bố có thể ngừng quan hệ với Khối này⁶. Việc Gruzia tuyên bố rút khỏi Cộng đồng Các quốc gia độc lập - SNG⁷, làm cho vai trò quan trọng của Nga tại đây bị giảm sút. Ucraina, nước giống như Gruzia muốn trở thành thành viên NATO và đã ủng hộ nhiều đối với Gruzia, trở nên rất dè chừng trong quan hệ đối với Nga.

Về mặt kinh tế, những thông tin trên các phương tiện thông tin đại chúng cho thấy Nga đã phải chi khoản tiền lớn cho cuộc xung đột này. Theo Nezavisimaya Gazeta (của Nga), Nga đã phải chi gần 509 triệu USD cho 5 ngày chiến sự diễn ra, tính ra mỗi ngày tiêu khoảng 101,7 triệu USD⁸. Bộ

⁴ Trong cuộc xung đột với Gruzia, Nga thu được nhiều vũ khí và kỹ thuật quân sự sản xuất từ Mỹ. Phó Tham mưu trưởng các lực lượng vũ trang Liên bang Nga Thượng tướng Anatolij Nogovitsyn tuyên bố sẽ không trả lại những vũ khí và kỹ thuật quân sự này. Ông nói đây là chiến lợi phẩm của Nga.

http://www.russian.xinhuanet.com/russian/2008-08/21/content_700085.htm

⁵ *Cuộc chiến chớp nhoáng Nga - Gruzia và những bài học.*

<http://www.tuanvietnam.net/vn/sukiennonghomnay/4523/index.aspx>

⁶ Ngày 25/8/2008, Tổng thống Nga Medvedev cảnh báo Nga có thể cắt đứt mọi quan hệ với NATO, cùng lúc Thủ tướng V. Putin tuyên bố Mátxcova có thể rút khỏi một số thoả thuận đạt được trong tiến trình đàm phán gia nhập Tổ chức Thương mại thế giới (WTO). *Tổng thống Medvedev cảnh báo cắt đứt quan hệ với NATO.* <http://dantri.com.vn/Thegioi/eu/Tong-thong-Medvedev-canh-bao-cat-dut-quan-he-voi-ATO/2008/8/247919.vip>

⁷ *Gruzia sẽ rút khỏi khối SNG*

<http://www.vietnamnet.vn/thegioi/2008/08/798592/>

⁸ *Xung đột Nam Ossetia “ngón” của Nga 100 triệu USD/ngày*

trường Tài chính Nga Alexei Kudrin cho biết cuộc xung đột vũ trang giữa Nga và Gruzia về tỉnh ly khai Nam Ossetia đã khiến thị trường chứng khoán Nga bị rút mất 7 tỷ USD⁹.

Theo phóng viên BBC người Nga Kiril Sukhotskij: “Nga phải trả giá đắt vì cuộc xung đột tại Nam Ossetia”. Phóng viên này cho rằng Nga phải chịu 4 đòn tấn công mạnh: đòn thứ nhất là đồng rúp bị mất giá hơn so với đồng đôla, đòn thứ hai là thị trường chứng khoán Nga bị ảnh hưởng nghiêm trọng, đòn thứ ba là nguồn dầu lửa của Nga bị ảnh hưởng, đòn thứ tư là triển vọng của Nga trong khu vực không được sáng sủa. Nga sẽ phải chi tới 10 tỷ USD để khôi phục và xây dựng Nam Ossetia và giúp đỡ người tỵ nạn.¹⁰

Đối với Gruzia, nước này cần phải học nhiều hơn.

Về chính trị nước này bị nhiều nước chỉ trích, kể cả nước ủng hộ nhiệt tình là Mỹ. Mỹ đã nhiều lần khuyên Gruzia không nên gây xung đột trực tiếp với Nga. Việc Tổng thống Gruzia quyết định tiến công chống Nam Ossetia được coi là sai lầm và sự non

kém về chính trị của ông này. Chính M. Saakashvili cũng đã công nhận sự sai lầm này. Tuy nhiên trong bài học này Gruzia lại đạt được mục tiêu của mình: chứng tỏ sự “yếu kém” về quân sự nên cần sự giúp đỡ hơn nữa của phương Tây và mong mỏi sớm gia nhập NATO để được Khối này bảo trợ, đã nhận được tín hiệu tích cực từ phía Đức¹¹, nước vừa mới đây chưa sẵn sàng ủng hộ mục đích này.

Điều quan ngại lớn nhất đối với Gruzia là đã thể hiện thái độ quá cứng rắn đối với Nam Ossetia và sau đó là Abkhazia, làm cho nhân dân hai vùng đất này ngày càng không tin tưởng vào Gruzia, gây khó khăn đặc biệt cho Gruzia trong tương lai muốn lôi kéo họ “trở về” với Gruzia. Niềm tin của người Gruzia vào chính Tổng thống của mình giảm sút nghiêm trọng.

Về quân sự, Gruzia hiểu rõ rằng không thể nào đương đầu với lực lượng quân sự hùng mạnh của nước Nga láng giềng. Các nước phương Tây chưa sẵn sàng kịp thời ứng cứu Gruzia trong những lúc khó khăn nhất.

Về kinh tế, Gruzia bị thiệt hại không kém Nga là mấy.

Nhà bình luận Pol Reynolds của Anh nêu lên 9 bài học quan trọng đối với Gruzia,

<http://dantri.com.vn/Thegioi/eu/Xung-dot-am-Ossetia-ngon-cua-ga-100-trieu-USDngay/2008/8/247451.vip>

⁹ *Chứng khoán Nga mất 7 tỷ USD vì cuộc xung đột Nam Ossetia.* <http://dantri.com.vn/Thegioi/eu/Chung-khoan-ga-mat-7-ty-USD-vi-cuoc-xung-dot-am-Ossetia/2008/8/246762.vip>

¹⁰ *Nga phải trả giá đắt vì cuộc xung đột tại Nam Ossetia*

http://news.bbc.co.uk/hi/russian/russia/newsid_755500/7555185.stm

¹¹ Trước khi hội đàm với Tổng thống Gruzia Mikheil Saakashvili tại Tbilisi, Thủ tướng Đức, bà Merkel nói: “Gruzia sẽ trở thành một thành viên của Nato nếu muốn và Gruzia muốn như vậy”, *Đức ủng hộ Gruzia gia nhập NATO.* <http://www.vietnamnet.vn/thegioi/2008/08/799249/>

Nga và các bên liên quan xung quanh cuộc xung đột này: 1) Đừng chọc giận gấu khi nó đang yên (cho Gruzia), 2) Nga luôn sẵn sàng và kiên quyết (đối với Gruzia và các nước phương Tây); 3) Hãy nhớ lại bài học Kosovo; 4) Không chắc trong thời gian ngắn Gruzia sẽ được chấp thuận gia nhập NATO; 5) V.Putin vẫn nắm quyền tại Nga; 6) Đừng để tu hú canh giữ tổ (cho Gruzia - kinh nghiệm năm 1992 khi Shevardnadze đồng ý cho Nga đưa quân gìn giữ hoà bình vào Nam Ossetia); 7) Đến giờ phương Tây chưa biết nên ứng xử với Nga thế nào; 8) Liệu biên giới châu Âu có luôn không bị vi phạm? (Nói tới nguyên nhân sâu xa của cuộc xung đột là năm 1921, chính quyền Xô viết sáp nhập Nam Ossetia vào thành phần Gruzia và Nikita Khrutsốp chuyển Krum cho Ucraina; 9) Tháng 8 là tháng tốt nhất để nhìn lại các đồng minh: Nhắc đến việc châu Âu ủng hộ Gruzia gia nhập NATO¹².

Nhưng bài học lớn nhất cần rút ra từ cuộc xung đột này là các nước cần phải học cách ứng xử phù hợp nhất và thông minh nhất trong bối cảnh quốc tế hiện nay. Châu Âu đang bước vào thời kỳ mới định hướng lại an ninh sau Gruzia¹³. Chỉ trên nguyên tắc không can thiệp vào công việc nội bộ của nhau và giải quyết mọi vấn đề bằng biện pháp hoà bình mới có thể giữ cho nền an

ninh tại lục địa Á-Âu nói riêng và trên toàn thế giới nói chung luôn ổn định.

3. Vì nền an ninh tại vùng xung đột

Theo Đại biện lâm thời Đại sứ quán Nga tại Hà Nội Khovaev Igor Anatolevich, để giải quyết xung đột ở Nam Ossetia sau đình chiến, các bên phải ký kết một hiệp định mang tính bắt buộc pháp lý về không sử dụng vũ lực¹⁴. Sáng kiến này là giải pháp thiết thực cho vấn đề Nam Ossetia và Abkhazia.

Ngày 25/8/2008, nước Nga đã chính thức công nhận nền độc lập của Nam Ossetia và Abkhazia¹⁵, mở ra chương mới trong lịch sử quan hệ đối ngoại tại khu vực này.

Hậu quả của cuộc xung đột Nga-Gruzia chưa thể giải quyết xong một sớm một chiều, còn cần đến nỗ lực và thiện chí của tất cả các bên liên quan, đặc biệt là của Nga và Gruzia để an ninh khu vực Trung Á và vùng Capcadơ luôn ổn định và đem lại nền hoà bình cho các dân tộc đang sinh sống tại đây.

¹⁴ Sau đình chiến, phải ký Hiệp định không sử dụng vũ lực.

<http://vietnamnet.vn/thegioi/2008/08/798449/>;
<http://vietbao.vn/The-gioi/Sau-dinh-chien-phai-ky-Hiep-dinh-khong-su-dung-vu-luc/20798449/159/>;
<http://f.tin247.com/54628/Sau+%C4%91%C3%ACnh+chi%E1%BA%BFn,+ph%E1%BA%A3i+k%C3%BD+Hi%E1%BB%87p+%C4%91%E1%BB%8Bnh+kh%C3%B4ng+s%E1%BB%AD+d%E1%BB%A5ng+v%C5%A9+l%E1%BB%B1c.html>

¹⁵ Thượng viện Nga công nhận độc lập hai vùng ly khai Gruzia.

<http://vn.news.yahoo.com/vne/20080826/twl-thng-vin-nga-c-ng-nhn-c-lp-hai-v-ng-79585cb.html>

¹² Những bài học đầu tiên của cuộc xung đột hay chìm tu hú và con gấu.

http://news.bbc.co.uk/1/hi/russian/international/newsid_7553000/7553884.shtm

¹³ Châu Âu định hướng an ninh sau Gruzia.

http://www.bbc.co.uk/vietnamese/worldnews/story/2008/08/080820_natogeorgiaworldpolitics.shtml